

КРЪСТАНОВА, Ваня (*Смолян, България*)

КАРАМФИЛОВА, Петя (*Смолян – В. Търново, България*)

КЪМ СЪВРЕМЕННИТЕ ДВОЙНИ ЛИЧНИ СОБСТВЕНИ ИМЕНА

On the issue of double Christian names nowadays

The following paper deals with a study of the most common masculine and female double first personal names in the city of Stara Zagora. The compilation of names has been analyzed on two basic features: origin of names and word formation peculiarities.

Keywords: contemporary masculine and female double personal names, origin, word formation peculiarities.

0. Съвременната антропонимична система е много чувствителна и податлива на промени лексикална подсистема на езика. Тя отразява в голяма степен динамичността на езиковите и неезиковите процеси, които влияят върху развой на личноименната система през определен период от време. Значими за промяната на антропонимичната система са различни фактори, измежду които по-важни са:

- устойчивостта на традицията при избора на имената;
- промяната на нагласите, естетическите вкусове и потребности под влияние на глобализиращия се социокултурен контекст и др.

Личните имена могат да бъдат проучвани в езиков план от различни гледни точки – етимологична, словообразователна, граматична, семантична и др. Обект на нашето изследване е проучването на корпуса от съвременни *двойни лични собствени* имена, ексцерпирани от гражданските регистри на град Стара Загора за периода 2004–2008 г. Корпусът включва имената на 6934 деца, родени през този период.

1. Теоретичен обзор

В системата на личните имена, макар и относително, се разграничава ядро и периферия (Ковачев 1987: 126). Изследванията върху българските двойни лични имена не са много, защото като явление те принадлежат по-скоро към периферията на българската антропонимична система. В диахронен план двойни имена се откриват още през Средновековието. Като най-ранен пример за двойно име се посочва името на сина на хан Омуртаг Енравота-Воин, регистрирано през IX век. Историческите извори дават сведения за няколко български владетели и техни близки с двойни имена. Част от владетелските имена представляват комбинация от езическото име на съответния владетел и християнското, получено след покръстването му – Борис-Михаил, Владимир-Расате. Друга група двойни имена са комбинации от светското и монашеското име на съответния индивид след приемане на монашество – Константин-Кирил (Ковачев 1987: 145).

Необходимо е да се отбележи, че имена на владетели като Иван Асен, Михаил Асен не представляват двойни лични имена. Второто име показва принадлежността към съответната владетелска династия – в случая Асеневци (Андрейчин 1968: 556).

Въз основа на тези данни може да се заключи, че в исторически план процесът на именуване с двойни имена има механичен характер за антропонимичната ни система и е свързан с религиозната или светската традиция.

В съвременния социокултурен контекст изборът на двойни лични имена е силно повлиян от западноевропейския модел на многокомпонентните лични имена (двойни, тройни и т.н.), присъщ за страните, приемани от българите като по-развити в културно и икономическо отношение.

С падането на ограниченията за избора на имена след 1990 г. у нас се забелязва тенденция към увеличаване на двойните лични имена. По наше мнение процесът ще бъде активен за антропонимичната ни система през следващите години. В предложения материал ще направим опит да анализираме особеностите на съвременните двойни лични имена в плана на словообразуването и произхода им.

2. Теоретична рамка

Терминът “двойни имена” включва тези имена, които се състоят от две напълно самостоятелни имена от еднакъв тип, неразделими в официалната, а често и в битовата сфера. Такива могат да бъдат личните собствени имена, фамилиите, агинимите, топонимите и др. (Подольская 1978:52). В настоящето изследване приемаме, че двойните лични собствени имена се състоят от две самостоятелни имена, които са в равноправни смислови отношения помежду си и които не са свързани в обща антропонимична основа (Бел. 1).

Двойните лични собствени имена могат да бъдат включени към системата на сложните имена. Основанията за това са следните:

- в семантичен план двойните лични собствени имена се отнасят към един и същ денотат, имат само един референт от извънезиковата действителност;

- от езиково гледище те следват правописната практика, според която са оформени сложните думи в българския език – пишат се полуслято, което е присъщо за изписването на сложните имена (Бел. 2).

В този смисъл отнасянето на двойните лични собствени имена към цялата *група на сложните имена* не противоречи на съществуващите логически и езикови по характер отношения между думите в речника на езика ни.

След като включваме двойните лични собствени имена към сложните имена, възниква въпросът, къде е мястото на двойните имена в класификацията на сложните лични собствени имена и как те се вписват там.

В проучванията върху съвременната българска антропонимия свои схващания за класификация на сложните имена изразяват Ст. Илчев (1968: 26-27) и Ж. Бояджиев (1975: 146). Според тях при разграничаването на сложните имена, наричани хибриди или кръстоски, могат да се обособят три разновидности:

- а) имена, в които се съдържат фонетични или морфологични елементи от две различни имена като Добрилия, Цветозар и др.;

- б) нови производни имена със завършек от стари имена – Златислава като Десислава, Денислав като Радослав и др.;

- в) имена, в които личат отделните съставни части – Благоцвета – от Блага и Цвета, Добридим – от Добри и Димо и др.

Предложената класификация по наше мнение съчетава едновременно два различни класификационни признака:

– словообразователен, защото се отчита наличието на ясно отграничени фонетико-морфологични елементи или отделни съставни части – в имената от първата или от третата подгрупа;

– етимологичен, защото се посочва произходът на втория, завършващ формант на сложното име (старинен славянски завършек *-слав*, *-мир* и др.) – за имената от втората подгрупа.

Свързването на двата критерия придава нееднородност на класификацията и затруднява в определени случаи отнасянето на сложното име към някой от подвидовете. Така например имена като Цветозар, Радослав, Богомил, Радосвет и др. могат да бъдат отнесени еднакво към сложните имена, съдържащи морфологични елементи от две имена, както и към имена със старинен завършек (Бел. 3).

В тази класификация на сложните имена двойните лични собствени имена не намират място. Ще се опитаме да предложим друга класификация, основана само на словообразователен критерий, която включва двойните лични собствени имена.

Сложните лични собствени имена могат да се класифицират като:

- 1) Двуосновни имена с налични съкратени основи;
- 2) Двуосновни имена с налични две цели едноосновни имена, свързани в обща антропонимична основа;
- 3) Двойни лични имена с налични две равноправни основи без обща антропонимична основа.

В първата подгрупа се включват всички сложни лични имена, в които има 1 или 2 съкратени основи. Съкратената основа може да бъде както първа, така и втора или и двете едновременно. Тази група включва имената със старинен славянски завършек (формант) като: Станислав (от стб. *стати* и *-слав*), Светозар (от стб. *свѣтъ* и стб. *озарати*) и др. Тук намират място и новите имена хибриди, в които се откриват съкратени форми на имена като Ивангелина (Ивана и Ангелина), Иванеса (Ивана и Веса), Радинела (Радка и Нела) и др.

Във втората разновидност имената са с 2 цели основи, свързани в обща антропонимична основа (със или без съединителна гласна): Богомил (бог и мил), Розалина (Роза и Лина), Благовест (благ,-а и вест) и др. В

тази подгрупа влизат и имената с характер на окказионализми като Мило-славна, Розицвета, Светлодора, Лилияна (Бел. 4).

Двойните лични собствени имена са с две отделни и равноправни в смислово отношение основи, свързани полуслято – Иван-Александър, Ана-Мария, Паула-Реджина и др.

Приликата между втората и третата група е голяма, защото имената с две цели основи, свързани в обща антропонимична основа, лесно могат да се отделят с тире и веднага да се превърнат в двойни: напр. Светло-дора – Светла-Дора, Лилияна – Лили-Яна. Обратният процес също е възможен, но най-вече при кратките двойни имена: Ан-Мари – Анмари, Донна-Тела – Донатела, Крис-Мари – Крисмари и др.

3. Някои особености на съвременните двойни лични собствени имена

Тъй като двойните лични имена са неразделна част от системата на личните собствени имена, ще ги анализираме според произхода на едноосновните им лични имена, образуващи двойното име. При наблюдаваните от нас съвременни двойни лични имена се откриват същите четири разновидности, посочени от Н. Ковачев (1987: 146). Това са следните комбинации според произхода на всяко от личните имена:

А) Домашно лично собствено име (ДЛСИ) + ДЛСИ – Пресияна-Божидара;

Б) ДЛСИ + Чуждо лично собствено име (ЧЛСИ) – Дария-Елинонор, Крум-Петър;

В) ЧЛСИ + ДЛСИ – Жан-Божидар, Иван-Асен, Костадин-Лъчезар;

Г) ЧЛСИ + ЧЛСИ – Ана-Мария, Силвия-Реджина, Жаклин-Мириям, Донна-Тела, Крис-Мари, Ева-Мария, Алекс-Александър, Брайан Кристофър, Олав-Николай, Теодор Гюнтер и др.

Наблюденията ни върху произхода и комбинирането на отделните лични имена в състава на двойните лични собствени имена показват, че принципно се запазва съотношението между отделните разновидности в групата на съвременните двойни имена такова, каквото е било и преди 30 години (Ковачев 1987 :146). И днес най-много са двойните имена от вида: чуждо име – чуждо име, а най-малко от вида: домашно име –

домашно име. Това е още едно доказателство, че двойните собствени имена не са иманентно присъща част на личноименната ни система. Техният избор е силно повлиян от външни за езика ни фактори.

Най-разпространени са двойните имена с първи компонент Мария, Ана, Иван и Йоан по обясними причини (Бел. 5).

Двойните лични имена са вторично появили се в българската антропонимична система. Въпреки това те са неразделна част от съвременната ни личноименна система и се подчиняват на общите за езика ни процеси и закономерности. Обогащаването на лексиката е свързано с използването на различните начини на словообразуване като: морфемно словообразуване, композиране, лексикални съкращения, калкиране и др. Аналогични деривационни похвати се използват и в антропонимичната система. В ексцерпирания копус от лични собствени двойни имена се откриват следните особености:

А) Съкращаване на едното лично име, при което се получава комбинация от хипокористик + лично име или хипокористик + хипокористик: Алекс-Александър (Алекс – съкратено от Александър), Крис-Мари (Крис – от Кристин/-а; Мари – от Мария), Ан-Мари (Ан – от Ана; Мари – от Мария) и др.

Б) Суфиксално дооформяне на имена чрез прибавяне на характерните показатели за родова принадлежност -а, -я (за женските имена): Мария-Луиза (второто име е от оригиналното *Louise*), Мария-Габриела (от *Gabrielle*) и др.

В) Наличие на варианти при двойните лични имена. Вариантността се осъществява на фонетично равнище и се дължи на някои фонетични промени, изразяващи се в промяна на един звук в друг: така например се среща Силвана-Мария, но и Силвена-Мария вероятно по подобие на втория компонент в Мария-Дарена, Мария-Галена. Обясненията за това могат да бъдат две: първо, че има преход на една гласна в друга: *a > e* или *u > e*; второ, че днес в българската личноименна система суфиксът *-ена* показва висока активност при образуване на нови женски имена от съвременен тип: Галена, Дарена, Любена, Ивена и др. (Кръстанова, Поломац 2008).

Г) Заемане на готови чужди имена. Заемат се готови двойни имена – Мария-Антоанета, Мария-Магдалена и др., както и едноосновни имена,

които се включват без трансформация в състава на двойното лично име, следвайки точно модела на чуждото име – Жаклин-Мириям, Паула-Реджина, Олав-Николай и др.

Словообразователните особености на съвременните двойни лични собствени имена показват как езикът “адаптира” външните за него феномени. Поради самостоятелността и равноправността на двете лични имена в състава на двойното име, двойните собствени имена “търпят” малко промени на словообразователно равнище. Този начин на именуване е нетипичен за българската антропонимична ни система и е резултат на засиленото взаимодействие между нея и чужди антропонимични системи, за които той е нормално явление. Някои наблюдения върху други славянски антропонимични системи – руска, полска и сръбска – показват, че двойните лични имена не са характерни и за тях (Бел. 6).

Събраният корпус от лични собствени имена за 2004–2008 г. включва 1058 имена, дадени на 6934 деца, родени през този период в град Стара Загора. Фреквентността на двойните лични собствени имена спрямо групата на сложните имена в корпуса е следната:

Общо групата на сложните имена: 178

От тях двойни лични собствени имена: 39; от които мъжки – 12; а женски – 27;

Другите сложни имена: 139; от тях мъжки – 60; женски – 79.

В групата на сложните имена (общо 178) двойните лични имена представляват 21,91%.

Сложните имена са 16,82% от всички имена – 1058, а двойните лични имена са 3,4% от целия корпус.

Изборът на двойни лични собствени имена е социално мотивиран. Повечето родители смятат, че двойните лични имена придават по-висок социален статус на детето точно защото тези имена са нетипични за българската антропонимична система. Само за последните 5 години в 1 град са регистрирани 52 двойни имена, приблизително по 11 за година. Ако сравним тези данни с извадката на двойните лични имена за цяла България за 70-годишен период (1353 двойни и 16 тройни), която представя Н. Ковачев (цит. съч., 147), ще установим силно увеличение на броя на двойните лични имена. Изследването на Н. Ковачев върху 99 бивши околийски градове показва, че средно за година са регистрирани

приблизително 20 двойни имена. Нашето проучване установява, че само в един град за една година се дават приблизително толкова двойни лични имена, колкото по-рано във всички български околии, което подсказва активността на процеса.

4. Заключение

В основополагащия за проучванията върху българската антропони-мния труд “Българските собствени имена. Произход и значения” на Г. Вайганд не се отбелязват двойни имена. Авторът посочва в предговора, че е събрал материала за изследването си “от речника на Н. Геров, от алманаха на д-р Ив. Парлапанов и от разни сборници и вестници” (Вайганд 1926:3). Липсата на двойни лични имена в изброените източници, които би трябвало да дават представителна картина на антропонимичната ни система от онова време, подсказва, че увеличаването на броя на двойните лични имена е сравнително ново явление, чието проследяване и развитие ще представлява интерес за езиковедите.

Фреквентността на двойните лични имена в корпуса от лични имена говори за устойчивост на тенденцията за увеличаване на броя им във времето. Това е свързано със социално-психологически мотиви, а не с исторически обусловени процеси, характерни за българската личноименна система. Нарасналият брой на двойните лични имена засяга не само количествената, но и качествената страна на именника ни (Бел. 7).

Наличието на двойни лични собствени имена отразява в най-голяма степен силното въздействие на екстралингвистичните фактори, влияещи върху развитието на антропонимичната ни система в съвременния глобализиращ се социокултурен контекст. В този смисъл системата на двойните лични имена като сравнително нов за личноименната ни система феномен е интересен обект за научни изследвания. Едно обстойно проучване върху по-широк езиков ареал ще даде по-пълна представа за етимологичните, словообразователните и граматичните особености на българските двойни лични имена.

Бележки

1. За по-голяма стегнатост в изложението ще използваме приетия терминологичен израз *двойни лични собствени имена*, като ще имаме предвид и тройните лични собствени имена, колкото и рядко те да се срещат у нас. За краткост ще употребяваме като синонимни на терминологичния израз съчетанията *двойни лични имена* и *двойни собствени имена*.

2. Липсата на тире между някои двойни лични имена е напълно формално и под влияние на западната езикова практика, която също е неединна в това отношение. Така например името на една от най-известните исторически личности Мария-Антоанета се изписва както полуслято, така и разделно в различни чужди исторически и литературни източници. В българския език отпадането на тирето при изписването на някои двойни собствени имена не означава наличието на различни смислови отношения между тях, а е въпрос на родителско предпочитание.

3. А. Кондукторова посочва, че освен славянските компоненти -слав и -мир, в структурата на новите сложни имена се срещат и други старинни компоненти : -дар, -мил, - зар, -свет и др. (Кондукторова 1986 : 80)

4. Имената окационализми са взети от примерите на А. Кондукторова (Кондукторова 1986: 80).

5. В масовото съзнание на българина тези имена се възприемат като домашни, поради дългия период на тяхното съществуване в антропонимичната ни система. Те се налагат под силното влияние на православната църква след приемането на християнството.

6. Една съпоставка с корпус от съвременни сръбски имена разкрива, че в целия корпус от лични сръбски имена – 13 387 на брой, за същия период 2004-2008, се откриват само 5 двойни лични женски имена. (Кръстанова, Поломац 2008).

7. В. Бондалетов посочва, че такива промени като: обновяването на най-често срещаните имена, разнообразяването на репетоара на женските имена, измененията в статистическите параметри на именника и др., са дълбоки процеси, засягащи качествената страна на именника на един народ (цит. съч. , с. 128).

Библиография

Андрейчин 1968: Андрейчин, Л. Двойни лични имена. – Български език, XVIII, № 6, 555-556.

Бояджиев 1975: Бояджиев, Ж. Към въпроса за хибридните лични имена – Български език, XXV, № 2, 146-148.

Бондалетов 1983: Бондалетов, В. Д. Русская ономастика. Москва.

Вайганд 1926: Вайганд, Г. Българските собствени имена. Произход и значения. София.

Илчев 1969: Илчев, Ст. Речник на личните и фамилни имена у българите, София.

Ковачев 1987: Ковачев, Н. П. Българска ономастика. София.

Кондукторова-Вълканова 1986: Кондукторова-Вълканова, А. Новите сложни лични имена в българската антропонимия – Език и литература, № 5.

Кръстанова, Поломац 2008: Кръстанова, В., Вл. Поломац. Антропонимске корелации између савремених бугарских и српских личних имена, Крагујевац.

Подольская 1978: Подольская, Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. Москва.

ПРИЛОЖЕНИЕ

Регистър на двойните лични собствени имена в град Стара Загора за периода 2004–2008 г.

(в скоби се посочва честотата на името)

Ан Мари, Анна-Мария (7), Анджела Мари Лорет, Алекс-Александър, Брайан Кристофър, Георги-Даниел, Дария-Елино, Донна-Тела, Ева-Мария, Жаклин-Мириам, Жан-Божидар, Иван-Асен (2), Йоан-Александър (2), Йоан Мартин, Костадин-Лъчезар, Крис-Мари, Крум-Петър, Леонардо-Христо, Мария-Антоанета (2), Мария-Богомила, Мария-Габриела, Мария-Галена, Мария-Дарена, Мария-Джорджия, Мария-Дейзи, Мария-Луиза, Мария-Магдалена (6), Мария-Микаела, Мария-Милена, Мария-Нелина, Мария-Цветелина, Олав-Николай, Преслава-Божидара, Паула-Реджина, Силвана-Мария, Силвена-Мария, Симона-Изабел, Теодор Гюнтер

Доц. д-р Ваня Кръстанова – преподавател в ПУ „Паисий Хилендарски” – Филиал Смолян, катедра „Филология”. Област на научни интереси – езиково обучение, ономастика, текстоллингвистика, теория на дискурса и др.

Адрес за кореспонденция: vanyakr@abv.bg

Гл. ас. д-р Петя Карамфилова – преподавател в ПУ „Паисий Хилендарски” – Филиал Смолян, катедра „Филология”. Област на научни интереси – историческа лингвистика, ономастика и др.

Адрес за кореспонденция: pekaram@abv.bg